

“MEDYA,” “VE,” ETİK”: BİR OKSİMORON ANALİZİ

Gökhan Yavuz DEMİR*

ÖZET

Medya ve etik ilişkisi, medyanın denetlenemez gücü arttıkça daha çok çalışmanın konusu haline geliyor. Etikten yoksun günümüz dünyasının en acil arayışı etiktir. Bu sebeple medyayı etik kılmak, daha adil ve daha demokratik bir sosyal hayat için zaruridir. Peki medya etik olabilir mi? Bu makalede medyanın doğası gereği asla etik olamayacağına ve aslında hiçbir zaman da etik olmadığına dikkat çekilecektir. Etik adil olmaksızın ve adil olmak da ancak yorumların çeşitliliğinde mümkünse; o vakit “medya ve etik” ifadesi sadece bir oksimorondur.

Anahtar Kelimeler: Medya, Etik, Oksimoron, Dekonstrüksiyon, Yorumlar Plüralitesi.

ABSTRACT

“Media,” “and,” “Ethics”: An Analysis of Oxymoron

Media and ethics interrelation has been subject to an ever extending range of studies. The most immediate need of our contemporary world which lacks ethics is probably a search for ethics. Therefore rendering the media ethical is necessary for a more just and more democratic social life. However can media be ethical? In this study it is emphasized that, media can not be ethical for inherent reasons and indeed had never been. If being ethical is being just, and if being just depends on the variety of the interpretations available then the expression of “media and ethics” is just an oxymoron.

Key Words: Media, Ethics, Oxymoron, Deconstruction, Plurality of Interpretations.

---

* Yrd. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

“Gerçek şu ki, fotoğrafçılık gelene kadar biz pek yol alamadık. Sonra, yirminci yüzyılın başlarında sinema doğdu. Radyo, televizyon. Artık kitleleri olmaya başladı. ... Kitleleri olunca basitleşmeye başladılar. ... Felsefe, tarih, dil dersleri kalktı, İngilizce ve imla gitgide ihmal edilmeye başlandı, en sonunda tümüyle yok sayıldı. Yaşam dolaysız, iş az, eğlence çalışmaktan hemen sonra geliyor. Düğmelere basmaktan, anahtarları döndürmekten, somunları ve civataları sıkmaktan başka bir şeyi öğrenmeye ne gerek var? ... Düğmenin yerini fermuar aldı, insanın gündeğümünde giyinirken düşünecek kadar bile zamanı, bir felsefe saati, dolayısıyla da melankoli saati yok. ... Herkese daha çok spor, topluluk ruhu, eğlence düşüyor ve düşünmen gerekmiyor değil mi? Organizasyonlar, organizasyonlar ve üst-organizasyonlar, üst-üst oyunlar. Kitaplarda daha çok karikatür. Daha çok resim. Beyin çok daha az içer. Sabırsızlık – karayollarında bir sürü kalabalık herhangi bir yere, hep bir yerlere, bir yerlere, bir yerlere gidiyor, aslında hiçbir yere gitmiyor. ... Bunun için yaşıyoruz değil mi? Zevk için, eğlendirmek için değil mi? Kabul etmelisin ki, kültürümüz bunları bol bol sağlamaktadır. ... Birçok şeye niçin diye sorarsın, eğer sürdürürsen gerçekten çok mutsuz olursun. ... Eğer politik bakımdan mutsuz bir adam istemiyorsan, kaygılandırarak bir soruda ona iki bakış açısı verme, birini ver. Daha da iyisi hiç verme. ... Huzur, Montag. Onlara yarışmalar düzenle, en popüler şarkıların sözlerini, devletlerin başkentlerini veya Iowa’da geçen yıl ne kadar mısır yetiştirildiğini bilerek kazansınlar. Onları patlamalarına neden olmayacak bilgilerle doldur, öyle lanet olası ‘olaylarla’ tıka basa yap ki, kendilerini bilgileriyle gerçekten ‘zeki’ hissetsinler.”

Ray Bradbury, Fahrenheit 451.

Giriş

“Medya ve etik” üzerine yazılabilir mi yahut böyle bir yazı mümkün müdür? Başlık tercihinin “medya,” “ve,” “etik” olması, bu yazının kurgusunun “medya ve etik” başlığının olamayacağı varsayımına dayandığını gösteriyor. Egzantrik olmak veya anlaşılmaz ve dolayısıyla derin görünmek değil; aksi takdirde anlamlı bir analiz yapmak mümkün olmadığı için “medya ve etik” gibi yaygın kullanılan genel bir başlığı unsurlarına ayırmak gerekir: “medya,” “ve,” “etik”.

Kuşkusuz tek başına “medya” ve tek başına “etik” ve hatta tek başına “ve” hakkında yazmak mümkündür. Oysa “medya ve etik” hakkında yazmak mümkün değildir; veya en fazla böyle bir başlığın oksimoron olduğu

söylenebilir.¹ “Medya ve etik,” zıt ve birbirini dışlayan iki kelimedenden oluştuğu veya kendi kontektlerinde her iki kelimenin de birbirinin kastedtiği şeyin aksini işaret ettiği için bir oksimorondur (Berger, 2005). Bu sebeple, elinizdeki metin tek başına “medya” ve tek başına “etik”ten ziyade, bu ikisini birbirine bağlayan “ve” bağlacı üzerine yoğunlaşmak durumunda.

Sözlüklerde “ve” bağlacı şöyle tanımlanıyor: İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında birliktelik yahut ardışıklık olduğunu anlatır (Türkçe Sözlük, 1983). Bu tanıma bakıldığında, “medya” ile “etik” arasında böyle bir birliktelik veya ardışıklık olduğunu söylemek çok mümkün değil. Bu iki kavram “ve” bağlacıyla birlikte bir cümlede ancak bir oksimoron olarak yanyana yer alabilir. O zaman en sonda söyleyeceğimizi şimdiden söyleyebiliriz: medya etik değildir; hiçbir zaman etik olmamıştır ve olmayacaktır; etik olması medyanın doğasına, kendi ruhuna aykırı bir şeydir. Şimdi bunun gerekçelerini sayabiliriz.

Etik Arayışı

Bazı şeylere ne kadar acil ihtiyacımız varsa, ekseriyetle o şeyleri bulmak veya tesis etmek de bir o kadar güçtür. Konumuz açısından düşündüğümüzde bu durum, uyulmasını umut edebileceğimiz veya arzu ettiğimiz etik için kesinlikle ve bilhassa geçerlidir.

Bu [etik] kurallar, birbirimizin karşısında kendimizi güvenlikte hissedebilmemiz, birbirimize yardım edebilmemiz, huzur içinde işbirliği yapabilmemiz ve birbirimizin varlığından korku ve kuşkuyla lekelenmemiş bir keyif alabilmemiz için *birbirimize* karşı tavrımıza — bizim ötekilere karşı tavırlarımıza, *aynı zamanda da* ötekilerin bize karşı tavırlarına — kılavuzluk edebilir. (Bauman, 1998)

Etige bugün her zamankinden daha çok ve daha acil ihtiyaç duyduğumuzu her an daha fazla hissediyoruz. Lâkin etik bu dünyada yoktur. Etik bir ideal, bir ütopya olarak vardır. Bizler, tam da bu nedenle, etige çok ihtiyaç duyuyor ve anlam atfediyoruz. Etik bir dünyada yaşamadığımız ve

---

¹ Oksimoron bir söz sanatı, bir konuşma figürüdür; metafor gibi, alegori gibi o da retorikte ifadeyi kuvvetlendirmek için kullanılır ve yine metafor gibi, alegori gibi Türkçede karşılığı yoktur. Birebir sözlük anlamı; iki zıt, iki çelişen, iki birbirini dışlayan kelimenin anlatımı kuvvetlendirmek için yanyana kullanılmasıdır: *öldürücü şefkat, kaba nezaket, ölü canlar, seküler din* vb. (Abrams, 2005). Lakoff ve Johnson’ın gösterdikleri üzere, dilin başka figürleri gibi oksimoronların kullanımları da bir ustalık meselesi değildir; oksimoronlar özel bir yeteneği olmayan sıradan insanlarca gündelik hayatta büyük bir zihin faaliyeti gerektirmeksizin ve çoğu kez oksimoron olduğu fark edilmeksizin kullanılır (Lakoff ve Johnson, 2010).

etik bir dünya tesis edemeyeceğimiz açık. İşte etik arayışlarını meşru ve hayatî kılan budur. Etik arayışı, gerçekleşmeyecek bir ütopyanın peşinden koşmaktır. Etik arayışı Godot'yu beklemektir. Oysa Godot gelmeyecektir; ama Godot'yu beklemekten başka yapacak bir şey de yoktur. Etik tam da olmadığı için aranmalı ve beklenilmelidir. Mesele Godot'nun gelip gelmeyeceği değil, Godot'yu beklemektir. Mesele etiğin fiilen mümkün olup olmayacağı değil, etiği aramaktan vazgeçmemektir.

Medyanın bu anlamda etik olmadığı politik iktidarla, sermayeyle, tüketimle, kapitalizmle göbek bağı gösterilerek de söylenebilir. Ama bunu çok daha iyi ortaya koymanın yolu, etiğin “adil olmakla” ilişkisine odaklanmaktır. Etiği en genel anlamda kendimize, ötekine ve ötekinin de bize adil olması olarak tanımlayabiliriz. Buna göre etik, başka her şeyden önce adil olmaktır. Peki ama adil olmak ne demektir?

Bu kadim “adil olanın ne olduğu” sorusunun cevabını Derrida'nın hukuk-adalet ayırımında ve meşhur “dekonstrüksiyon adalettir” ifadesinde arayabiliriz.

Adil Olmak ve Yorumlar Plüralitesi

Derrida, Batı düşüncesinin egemen paradigması olan “logosentrizmi,” yani mantık-merkezciliği dekonstrüksiyona uğratmak ister.² Ama dekonstrüksiyonu bir yöntem veya teknik olarak önermez. Dekonstrüksiyon dilin belirsizliğinden kaynaklanan metin içindeki tutarsızlıkları/gerilimleri ön plana çıkararak yeniden okuma ve yeniden yazmadır: Metni okumanın tek bir yolu yoktur ve okumak, okunan metni yeniden yazmaktır. Bunu da metnin içindeki kavram karşıtlıkları üzerinden yapar. Meşhur örnek konuşma ile yazı, yazar ile okur, gösterilen ile gösteren arasındaki karşıtlıktır. Söz konusu karşıtlıktaki bir kavramın tarihsel gelenek ve sosyal pratik içinde öncelikli/aslı/üstün hale gelmiş olduğu gösterilir.

---

² Derrida “logosentrizm” kavramıyla esasında sözmerkezciliği değil, “logos”u ısrarla “akıl/düşünce/mantık” (logic) olarak okuyan geleneği eleştirir. Logosentrizm esasında “logicosentrizm,” yani “mantık-merkezcilik”tir. Eflâton’dan Rousseau’ya, ondan da Hegel’e kadar, “logos”u “mantık” (logic) olarak okuyan Batı felsefesinin ana akıntısı logosentrik, yani mantık-merkezci (logico-sentrik) düşünce geleneği; düşüncenin kendiliğinden kendisine açık olduğu ideal/kesin bir dil ile bu teksesli ve kesin düşünce diline dönüştürülmesi gereken ikinci bir dil, doğal ve belirsiz dil arasında ayırıma gitmiştir. Logosentrizm dili düşüncenin şeffaf bir aracı haline getirerek kesin, objektif bilgiyi mümkün kılacak kesin ve matematiksel/mantıksal bir dil ve dolayısıyla sabit ve mutlak bir anlam arayışıdır. Derrida *logosentrizm*le kendini açıklayabilen, kendi adına buyurucu bir “logos”u veya dünya açıklamasını güvence altına alan bir aklın kendini-doğrulayan gururunu kaseder (Mikics, 2009). Bu konuya hem tez yazım sürecimde hem de sohbetlerimizde defalarca dikkatimi çeken Hüsamettin Arslan’a teşekkür ederim.

Çünkü Derrida'ya göre dekonstrüksiyon vasıtasıyla yapılması gereken şey tam da bu logosentrik dil içerisinde gömülü olan ve bizi konuşmayı yazmanın, yazarı okurun yahut gösterilene gösterenin üzerinde konumlanmaya teşvik eden gizli/saklanmış hiyerarşilerin radikal biçimde “merkezsizleştirilmesidir” (Wheeler, 2011). Bu faaliyetin amacı, iki kavram arasındaki ilişki konusunda yeni bir kavrayışa ulaşmaktır. Bu bastırılmış/gizlenmiş kavram karşıtlıkları ortadan kaldırılamaz ve dekonstrüksiyonun da böyle bir iddiası yoktur. Bu kavram karşıtlıkları değişen kontekstlerde yeni yorumlarla daima yeni kisveler altında önümüze çıkacaktır.

Dekonstrüksiyon anlamın sabit, evrensel, mutlak, tarihten ve kontekstten bağımsız olduğu varsayımını eleştirir; metinlerin sabit ve mutlak anlamları yoktur. Dekonstrüksiyon metinlerin anlamsız olduğunu göstermez; daha çok metinlerin çoğulcu ve sıklıkla da çelişik anlamlarla dolup taşıdığını gösterir: Aynı metin kendi içinde sonsuz sayıda metin üretebilir. Metinlerin bu çok anlamlı yapıları içinde alternatif anlamları bizim için görünür kılan dekonstrüksiyondur.

Dekonstrüksiyon, bütün metinler belirsizlikler içerdiği ve farklı biçimlerde okunabileceği için, kuşatıcı/nihaî bir yorumun sonsuza ertelenmek zorunda olduğu anlamına gelir. Dekonstrüksiyon sonsuz yorum faaliyetidir; hiç bitmeyecek yorumdur. Dekonstrüksiyon ebedî yorumdur. Derrida bütünüyle logosentrik geleneği ve onun içinde yer alan hukuk bilimini, hukuku, yasaları, yasal sistemleri, hakları vb. dekonstrüksiyona uğratabileceğimizi ama dekonstrüksiyonu teşvik eden adaletin kendisinin dekonstrüksiyona tâbi tutulamayacağını söyler. Derrida'ya göre adalet bütün kaçınılmazlığıyla dekonstrüksiyonun karşısında dururken, kendini adaleti anlama işini yerine getirmekle yükümlü gören dekonstrüksiyon, bu yükümlülüğü üstlendiği andan itibaren adaletin içeriği konusunda bir takım çıkarsamalarda bulunmak riskiyle karşı karşıya kalır: “bu adil bir davranış”, “ben adilim” gibi. Oysa adaletin içeriği konusunda çıkarsamalarda bulunmak doğrudan doğruya adaletle ihanet veya adaleti dinamitlemek ve onu hukuka dönüştürmek anlamına gelir. Bu sebeple adalet bir imkânsızlık tecrübesidir.

Adalet bu dünyada yoktur. Ama bu adaletin bu zaruri yokluğu bizi onun gelişini bekleme yükümlülüğünden kurtarmaz. Bu yüzden beklemeyi, adalet arzumuzu tatmin etmeyi ertelemeyi öğrenmeliyiz. Eğer dekonstrüksiyon herhangi bir hukuk veya kurumun mutlak adaletle vücut kazandırma iddiasını sorguluyorsa bunu adalet adına, sonsuz bir adalet adına yapar. Bu yüzden dekonstrüksiyon adalettir. Sokrates adaleti felsefeyle özdeşleştirmişti. Derrida ise adaletle dair logosentrik söylemin feshi uğruna dekonstrüksiyonu adaletle eşitler (Derrida, 1992).

Adalet bir ideal olarak, bir metafor olarak vardır. Bir ideal ve bir metafor olduğu ölçüde belirsizdir, ele geçirilemez. Oysa hukuk adaleti tanımlayarak kesinliğin alanına çekmek ister. Hukuk adaleti tekeline aldığı anda adalet, adalet olmaktan çıkar. Hukukun adaleti adil değildir. Adalet kesin değildir ve kesinleştiği anda yok olur. Çünkü kesinlik dışlar ve adalet, eğer kelimenin tam anlamıyla adalet olacaksa dışlamamalıdır. Kesin bir adalet arayışı dışlayıcıdır, oysa belirsizliğin yorumlarıyla çiçek açan adalet kucaklar.

Dekonstrüksiyon adalettir. Dekonstrüksiyon sonsuz bir yorum faaliyetidir. Adalet dekonstrüksiyondur, çünkü yorumdur. Dekonstrüksiyon sonsuz bir yorum olduğu ve nihaî bir yorum olmadığı için adalet ertelenmiştir ve gelecektedir. Kesinliğin mutlaklığı ve gayrı adilliği karşısında sonsuz bir yorum çeşitliliğinde adalet sonsuza dek ertelenir ve adalet olmağını korur. İster hukuk ister başka bir kurum bu adaleti ertelemek yerine tesis etmek istediği anda bütün bu yorum çeşitliliğini sonlandırarak nihaî anlamı bizlere dayatır ve o anda adil olmaktan çıkar. Adaleti tesis etmek isteyen hukuk logosentrik; bu logosentrik hukuk karşısında sonsuz yorumlara kapı açan dekonstrüksiyon ise adalettir. Dekonstrüksiyon adalettir; çünkü sadece yorumlarımız adildir.

Eğer etik adil olmasa ve sadece yorumlarımız adilse, o vakit etik ancak yorumların çoğulluğunda mümkündür. Bir imkânsızlık tecrübesi olarak etiği mümkün kılacak şey, yorumların çeşitliliğidir.

Medyanın Etik-Dışı Etiği

İşte medya tam da bu yorumların çeşitliliğini dinamitlediği için etik değildir.

Her şeyden önce etik, nicelik değil nitelik meselesidir. Oysa modern dünyada nicelik nitelikten önce gelir. Medya nicelik üzerine, yani best-seller olmak ve reyting üzerine kuruludur. Ne söylediğiniz veya ne yazdığınız değil; ne kadar sattığınız ve ne kadar izlendiğiniz önemlidir. Oysa etiğin reytingi yoktur; ve reytingi olmadığı ölçüde de etiğin medyada hiçbir yeri yoktur! Eğer satmıyor veya izlenmiyorsanız sesinizi duyurma şansınız yoktur. Medya reyting uğruna satmayan farklı sesleri kısar ve duyulmaz hale getirir. Tek ses reytingin sesidir. Medya farklı sesleri susturduğu için tek seslidir ve tek sesli olduğu için de etik değildir. Tek seslilik bütün diğer yorumların yok sayılması pahasına mümkündür; ve o tek sesin dışında kalan bütün farklı yorumların sesleri kapitalist tüketim sistemi açısından detone oldukları için susturulur. Medya bizleri susturduğu, yorumların farklılığını ve çeşitliliğini dinamitlediği için etik-dışıdır.

Ayrıca yine bildiğimiz üzere modern dünya imajlar dünyasıdır. Medya bir imaj ve enformasyon bombardımanıdır. Ellul bize ne diyordu hatırlayalım: “Bize yalnızca dil hayır deme imkânını sunar” (Ellul, 2004). İmajlar kesindir, apaçıktır; ve kesin ve apaçık oldukları ölçüde de reddilemezlerdir. İmajlara “hayır” deme şansımız yoktur.

Tecavüze karşı mücadele eden bir feminist oluşumun şikâyeti üzerine geçenlerde ünlü bir çikolata markasını öven büyük bir reklam afişi toplatıldı, reklamcı da özür diledi. Söz konusu afişin üzerinde zenci süpermodel Tyra Banks çıplak bedeni üzerinde büyük beyaz lekelerle — krema lekeleri kastediliyordu herhalde — görülyordu. Yanda ise büyük harflerle ‘*Ne kadar HAYIR dersiniz deyin, biz EVET anlıyoruz*’ yazılıydı. Tecavüze karşı mücadele oluşumunu harekete geçiren de kirlenmiş kadın bedeni görüntüsünden ziyade bu görüntünün yanındaki ifadeydi: EVET olarak duyulan bir HAYIR. *Susturulan bir sesin metaforu*. (Virilio, 2003).

Buradaki asıl problem kirlenmiş bir kadın bedeni imajı değil, daha çok zihnimizin uğradığı tecavüzü gösteren ifadedir: EVET olarak duyulan HAYIR. Medyaya hayır deme şansımız yok; ama hasbelkader dediğimiz bir hayırın da hayır olarak duyulma şansı yok. “Evet” olarak duyulan bir “hayır,” artık hayır olmaktan başka her şeydir. Maruz kaldığımız imaj ve enformasyon bombardımanına “hayır” deme lüksümüz yoksa hangi anlamda “medya ve etik”ten bahsedebiliriz ki!

Medya aynı zamanda bu imaj ve enformasyon bombardımanı ile bizi izlediğimiz felaketlere de yabancılaştırır ve duyarsızlaştırır. Bir sürü felaket haberinin görüntülerini akşam yemeğini yerken izlemek gibi garabetlerin dışında; herhangi bir diktatörlüğün askerlerinin eziyet ettiği savunmasız bir sivilin görüntüsü ekranlarda üç hafta aralıksız dönmeye başladığında, bu eziyetin acısını içinde en çok hisseden ve kendine dert edinenler bile sonunda ilgilerini kaybedecek ve bir zaman sonra işkenceye duyarsızlaşacaklardır. Çünkü görsel imajların bir eşiği vardır. Bu eşik aşıldığında imajlara ilgi kaybolur. Bu yüzden medya sürekli şişen ve sonra patlayan baloncuklar üretir. Her şişen ve patlayan baloncukla insanlar hayatlarına, felaketlere ve kendilerine daha da duyarsızlaşırlar.

Problem tam da maruz kaldığımız şeye hayır diyemememiz; hayatımıza, ötekine ve kendimize yabancılaşmamız; sesimizin hatta seslerimizin tek bir ses altında sessizleştirilmesidir. Oysa bugünlerde bize söylenen medyanın çok kanallı yapısıyla, internetle, bloglarla, sosyal paylaşım siteleriyle yorumların daha da çeşitlendiği ve çoksesliliğin arttığıdır. İşte bu kapitalist medya amentüsü bile idrakimize giydirilmiş bir deli gömleğidir. Çünkü McLuhan’ın dediği gibi medyum mesajsa [medium

is message] (McLuhan, 1962; 2005), yani medyanın kendisi bizatihi mesaj; bu tekseleli yapıdan çokselelilik çıkması mümkün değildir.

Artan bütün bu çokselelilik esasında tekseleli bir medya üzerinden gerçekleştiğinden, sözde çoğul olan bütün bu yorumlar tekseleli medyundan/mecradan/kaynaktan tekseleli bir havuza akmaktadır. Artan, hermenoytik anlamda görme plüralitesi değildir; farklı bakışlara sahip gözler artmamaktadır. Aksine farklı olduğu iddia edilen bu bakışlar, gittikçe globalleştiğinden büyüyen, devasa ama tek bir gözden çıkmaktadır: Cylok'un/Tepegöz'ün globalleşen gözü! Medya tek gözlü bir Cylok'tur. Cylok asla etik olmayan bir canavardır; çünkü tek gözün, tek sesin, tek yorumun olduğu yerde etik olamaz. Etik perspektiften yola çıkıldığında, her zaman iki, birden iyidir (Kearney, 2010).

Tam burada iki büyük distopyayı, *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*'ü ve *Cesur Yeni Dünya*'yı zikretmek gerekir (Orwell, 2010; Huxley, 1999). Genel kabulün aksine, Orwell'ın ve Huxley'in distopyaları aynı şeyden bahsetmez. Orwell dıştan dayatılan bir baskının bize boyun eğdireceğinden bahseder. Huxley'e göreyse bunun için "Büyük Birader"e ihtiyaç yoktur; çünkü insanlar süreç içinde üzerlerindeki baskıdan hoşlanmaya, düşünme melekelerini felce uğratan teknolojileri yüceltmeye başlayacaklardır.

Ray Bradbury'nin *Fahrenheit 451*'indeki (Bradbury, 2007) gibi Orwell da kitapların yasaklanacağından korkuyordu; Huxley ise kitapların yasaklanmasına gerek olmadığı, çünkü kitap okumak isteyen kimsenin kalmayacağı bir dünyadan korkuyordu.³ Orwell bizi enformasyonsuz bırakacaklarından; Huxley ise bizi pasifliğe mahkûm edecek kadar çok enformasyon bombardımanına uğratacaklarından korkuyordu. Orwell hakikatin gizlenmesinden; Huxley hakikatin umursamazlık okyanusunda boğulmasından korkuyordu. Çünkü Huxley'in aksine, Orwell ve başkaları "insanın neredeyse sonsuz eğlenme açlığını" hesaba katmamışlardı. Huxley'in *Cesur Yeni Dünyası*'nda, Orwell'ın *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*'ünün aksine, insanlar hazza boğularak denetlenmektedir. Orwell bizi nefret ettiğimiz şeylerin mahvedeceğinden korkarken, Huxley bizi tam da

---

³ Etik seyretmek değildir. Etik eylemdir. Okumak aktif, seyretmek ise pasiftir. Seyrederek pasifleşir ve etikten uzaklaşsınız. Oysa okuma etiği bize tercihler, hem de tüketemeyeceğimiz ve kavrayamayacağımız kadar çok tercihler, sunar. Okur bu tercihleri reddedebilir veya kabul edebilir. Okuma sonsuz bir faaliyet olduğu için etik bir faaliyettir (Manguel, 2010). Hem Orwell'ın hem de Huxley'in distopyalarında resmettikleri etik-dışı dünyada okuma faaliyetinin gündemden düşmesinin sebebi budur. Çünkü etik arayışını sürdürebilmeyi mümkün kılacak yorum çeşitliliğini ve farklılıkları sadece okuma faaliyeti sağlayabilir.

sevdiğimiz/haz aldığımız şeylerin mahvedeceğinden korkar (Postman, 2010).

1984'ü geçeli çok oldu; yıl 2011, ve Orwell'ın değil Huxley'in dünyasında, *Cesur Yeni Dünya*'daki haz dünyasında yaşıyoruz. Postman'ın meşhur kitabının başlığındaki gibi sadece televizyon değil, cep telefonları, internet, twitter, playstation ve benzerleriyle topyekûn medya bizi eğlendirerek, eğlenceye mahkûm ederek öldürüyor.

Marx on dokuzuncu yüzyılda “din kitlelerin afyonudur” diye yazmıştı. Yirmi birinci yüzyılda yaşasa herhalde “medya kitlelerin afyonudur” diye yazardı. Esasında bu bile eksik bir ifade olurdu. Çünkü afyon kitleleri uyuşturup uyutur ve etkisiz hale getirir. Oysa medya kışkırtıcıdır; kitleleri sadece uyutmaz, aynı zamanda uyarıp, azdırıp, galeyana da getirir. Dolayısıyla, “medya kitlelerin kokainidir!”

Sonuç

Sonuç olarak; fiiliyatta medyanın bir etiği varsa bile bu etik, etik değildir veya etik-dışı bir etikdir. Buraya kadar anlattıklarımızı özetlersek, medyanın öne çıkan özellikleri veya sıfatları hiç de etik değildir. Duyarsızlaştıran, felaketlere sevinen, farklılıkları tektipleştiren, kitleleri sessizleştiren, EVET'i HAYIR duyan, distopyaların Cylok gözü ve kokaini gibi sıfatlarıyla medyanın ancak etik-dışı bir etiği olabilir.

Medyada etiği tesis etmeye çalışmak için meslek kuruluşlarının, gazetelerin ve televizyonların etik komisyonlar kurmaları veya etik ilkeler belirlemesi nafîle bir çabadır. Çünkü etik tesis edilemez. Etiği tesis ettiğini, yani Godot'nun geldiğini söyleyen her kişi, kurum, ideoloji veya teori başka bütün yorumların aksine hakikati tekeline aldığı iddia eden nihaî bir yorum olduğu için etik-dışıdır. Basın kuruluşları kendi etik ilkelerini oluşturmaya ne kadar çabalarsa çabalasın, etik kurallarla sabitlenemez ve formüle edilemez. Etik bir eylemdir, aktivitedir ve fiildir. Etik bir arayıştır. Etik gelmeyecek olanı, Godot'yu beklemektir. Etik bu dünyada yoktur, ama aranmalıdır. Godot gelmeyecektir, ama beklenmelidir.

“Medya ve etik” başlığı tam da bu etik arayışının anlamını kuvvetlendirmek için kullanılması gereken bir oksimorondur. Metafor ve alegori gibi oksimoron da insan zihnini açıcı, özgürleştirici, motive edicidir, ve düşüncüyü yeni alanlara taşımaya yarar. Bir oksimoron bizi düşünmeye davet ettiği için iyi bir şeydir. İyi oksimoron, tıpkı “medya ve etik” başlığı gibi, bizi düşünmeye davet eden ve zihnimizi kışkırtan oksimorondur. Yoksa elbette medyanın etikle bu “ve” bağlacı dışında hiçbir ilişkisi yoktur. Ama bildiğimiz üzere bu etkisiz dünyada bize hayatımızın anlamını verecek şey de etik arayışdır. İşte bu oksimoron tam da bunun için; zihnimizi açması,

bize medya karşısında daha eleştirel bir bilinç sağlaması, bir farkındalık yaratması ve bizi daima düşünmeye ve sorgulamaya davet etmesi açısından faydalı ve gereklidir. Yoksa Godot gelmeyecektir. Ama beklemek, ve beklerken aramak güzeldir.

KAYNAKLAR

- ABRAMS, M.H. (2005) *A Glossary of Literary Terms*, Boston: Thomson Wadsworth.
- BAUMAN, Zygmunt. (1998) *Postmodern Etik*, çev. Alev Türker, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BERGER, John. (2005) “Introduction”, *Between the Eyes/Essays on Photography and Politics*, by David Levi Strauss, London: Aperture Foundation.
- BRADBURY, Ray. (2007) *Fahrenheit 451*, çev. Zerrin ve Korkut Kayalıoğlu, İstanbul: İthaki.
- DERRIDA, Jacques. (1992) “Force of Law: The ‘Mystical Foundation of Authority’”, *Deconstruction and the Possibility of Justice*, Drucilla Cornell, Michel Rosenfeld, David Gray Carlson (ed.), New York: Routledge.
- ELLUL, Jacques. (2004) *Sözün Düşüşü*, çev. Hüsamettin Arslan, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- HUXLEY, Aldous. (1999) *Cesur Yeni Dünya*, çev. Ümit Tosun, İstanbul: İthaki.
- KEARNEY, Richard. (2010) *Çağdaş Filozoflarla Söyleşiler*, çev. Hüsamettin Arslan, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- LAKOFF, George & JOHNSON, Mark. (2010) *Metaforlar/Hayat, Anlam ve Dil*, çev. Gökhan Yavuz Demir, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- MANGUEL, Alberto. (2010) *A Reader on Reading*, New Haven & London: Yale University Press.
- McLUHAN, Marshall. (1962) *The Gutenberg Galaxy/the Making of Typographic Man*, Toronto: University of Toronto Press.
- McLUHAN, Marshall. (2005) *Yaradanımız Medya*, çev. Ünsal Oskay, İstanbul: Merkez Kitaplar.
- MIKICS, David. (2009) *Who Was Jacques Derrida? /An Intellectual Biography*, New Haven & London: Yale University Press.
- ORWELL, George. (2010) *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*, çev. Nuran Akgören, İstanbul: Can Yayınları.

- POSTMAN, Neil. (2010) *Televizyon: Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (1983) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- VIRILIO, Paul. (2003) *Enformasyon Bombası*, çev. Kaya Şahin, İstanbul: Metis.
- WHEELER, Kathleen M. (2011) *Romantizm, Pragmatizm ve Dekonstrüksiyon*, çev. Hüsamettin Arslan, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.